

יא' באייר תשע"ט
 16.05.2019
 סימוכין: 2000-1038-2018-0146874

מסמך הסדרה ותיאום בין בתי"ס והמוסדות האקדמיים המפעילים את תכנית אודיסאה לתלמידים מחוננים ומצטיינים

א. מבוא

תכנית אודיסאה פועלת כמיזם משותף בין משרד החינוך האגף למחוננים ולמצטיינים לבין מרכז "מדעני העתיד" - עמותת קרב ליוזמות בחינוך (במימון קרן מיימונידס). התכנית מאתרת תלמידים מחוננים ומצטיינים בכיתות ח', העונים לדרישותיה האקדמיות-המדעיות הגבוהות, לקראת שיבוצם בלימודים אקדמיים במוסדות הנבחרים להפעלת התכנית בכיתות ט' עד י"ב. בכל שנה מאותרים כ-150 תלמידים לתכנית. התכנית מופעלת בחמישה מוסדות אקדמיים: אוניברסיטת בן גוריון, אוניברסיטת תל-אביב, האוניברסיטה העברית, הטכניון והמכללה האקדמית תל-חי.

מורכבותה הרבה של התכנית, אתגריה הלימודיים, החברתיים והרגשיים ופריסתה לאורך ארבע שנים ובעיקר בשנות התיכון, מצריכה תיאום מבוקר ושיתוף פעולה הדוק בין הגופים המפעילים לבין בתי"ס, למען רווחת התלמידים והצלחת התהליך הלימודי כולו הן בבתי"ס והן בתכנית האקדמית. בעקבות פגישותינו בנושא גובש המסמך הרצי"ב.

ב. הנחות יסוד

1. תכנית אודיסאה הינה תכנית אקדמית, המיועדת לתלמידים מחוננים ומצטיינים בעלי כישורים קוגניטיביים גבוהים ובעלי מסוגלות אינטלקטואלית ורגשית המסוגלים לשלב לימודים באקדמיה במקביל ללימודים בתיכון. התכנית מיועדת לספק לתלמידים הללו אתגרים אינטלקטואליים נוספים, על מנת להעשירם ולפתח את תחומי המצוינות שלהם ולכוונם להיות עתודת המחקר והעשייה בתחומי המדע והטכנולוגיה בעתיד.
2. לבית הספר יש תרומה חשובה לטיפול השכלתו של התלמיד בתחומים מגוונים, תפיסת העולם שלו, הרגלי ומיומנויות החשיבה והלימוד שלו וכישוריו החברתיים, הרגשיים והערכיים. אי לכך על הפעילות בתכנית לפעול לצד הלימודים בבית הספר ולא לייתר את הלימודים בו.
3. שיתוף פעולה ותיאום בין התכניות האקדמיות והחברתיות בהן התלמידים לוקחים חלק ובין בית הספר הינם הכרחיים למען יצירת מענה הולם עבור התלמיד. הדבר חשוב כפליים כאשר מדובר בתלמידים הלומדים בכיתות מחוננים, שמהן מגיעה אוכלוסייה גדולה יחסית לתכנית, ובהן ניתנת לתלמידים תכנית העשרה נוספת המותאמת לאוכלוסיית היעד.

ג. תיאור המצב הנוכחי:

1. במוסדות להשכלה גבוהה בהם מתקיימת תכנית אודיסאה, נעשים מאמצים לשפר את שיתוף הפעולה, על ידי שמירת ערוצי קשר פתוחים, ובכלל המוסדות מתקיימת ישיבה פדגוגית על התלמידים לפחות פעם בשנה.
2. מדובר בתכנית בעלת דרישות לימודיות גבוהות ביותר מהתלמידים, הכוללות השתתפות בשיעורים על חשבון יום לימודים שבועי במוסדות שהוגדרו כנותני מענה לפריפריה (הטכניון, אוני' בן גוריון ומכללת תל-חי בלבד), או בצמוד ליום הלימודים בבית הספר בשעות אחה"צ (אוני' תל אביב ואוני' העברית).
3. עבור חלק מן התלמידים הלומדים באוני' תל אביב ובאוני' העברית, בעיקר אלו הגרים במרחק נסיעה רב מהמוסד האקדמי, מדובר על הפסד שעות לימוד בבית הספר בכל שבוע,

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
האגף לתלמידים מחוננים ומצטיינים

- עקב הצורך להגיע לימי הלימודים האקדמיים בזמן. כמו כן, לעתים, מתקיימים שעורי תגבור בשעות מוקדמות יותר.
4. התלמידים מקבלים מידי שיעור מטלות רבות ונדרשים לעמוד במבחני אמצע וסוף סמסטר. לצורך הכנת המטלות ועמידה בדרישות, תלמידים רבים נאלצים להיעדר מבית הספר גם במועדים נוספים לאלו הרשומים להם במערכת השעות באופן פורמלי (לצורך מבחנים במועדי א' ובי' למשל) ולצורך השלמת מטלות בתכנית. יחד עם זאת מחויבים התלמידים להשתתף בכל הפעילויות החברתיות והחינוכיות בבית הספר וכמו כן לגשת ולהצליח בכל המבחנים והמטלות הנדרשים בהתאם.
5. על פי התכנית, התלמידים נדרשים להשלים לפחות שישה קורסים אקדמיים המקנים נק"ז [סדר גודל של לפחות 30 נק"זים]. בהיות התלמידים בכיתות י"א וי"ב, התכנית מאפשרת למוכשרים ולמצטיינים מבניהם ללמוד בקורסים באופן עצמאי, מחוץ לשעות הקורסים הפנימיים התכנית. בחלק מן המוסדות האקדמיים, תלמידים משלימים חצי תואר המאפשר דחיית שירות צבאי לשם השלמת התואר.
- ד. **הצעות והמלצות להסדרה ולתיאום הקשר בין בתי ספר לבין תכנית אוניסאה למען תפקודם ורווחתם המקסימלית של התלמידים המשתתפים בתכנית:**
1. **בשלב המיונים ובקבלה לתכנית**
- אנו סבורים כי בשל היותה של התכנית כה אינטנסיבית, היא אינה מתאימה לכל תלמיד על אף היותו מחונן או מצטיין ועל אף שניחן ביכולות קוגניטיביות גבוהות. אי לכך יש לנקוט בצעדים הבאים:
- א. חשיפת התכנית באופן מסודר בפני מנהלי בתי הספר, היועצות ורכזי כיתות המחוננים בבתי הספר בהם קיימים מסלולי מחוננים וכן, במסגרת הכנסים של האגף ובמיוחד בכנסים בנושא "אקדמיה בתיכון". מנהלי בתי הספר יחשפו את התכנית בפני התלמידים המתאימים.
- ב. התלמידים יירשמו למיונים לתכנית באופן עצמאי.
- ג. מרכז מדעני העתיד יעביר את רשימת הנרשמים לאגף לתלמידים מחוננים ומצטיינים אשר יבדוק שכל התלמידים לומדים בבתי הספר. תלמידים אשר לומדים במסגרת חינוך ביתי אינם רשאים להשתתף בתכנית.
- ד. בעת הרישום למיונים לתכנית, התלמידים יגישו למוסד האקדמי תעודת בית הספר, תוך שימת דגש להערות המילוליות בתעודות בתי הספר.
- ה. המוסד האקדמי יקבל ישירות מבית הספר, המלצת מחנך/ת שישקף את דעת הצוות החינוכי והייעוצי של בית הספר. במקרה של תלמידים הלומדים כיתת מחוננים, ההמלצה תינתן מרכז/ת מסלול המחוננים בביה"ס.
- ו. להמלצות ולתעודות הללו יהיה משקל בשיקולי הקבלה.
- ז. בתום תהליך המיון, תועבר רשימת התלמידים שהתקבלו ע"י מרכז מדעני העתיד לאגף לתלמידים מחוננים ומצטיינים. האגף יעביר את שמות התלמידים שהתקבלו לבתי הספר הרלוונטיים, בתי הספר יצטרפו לתכנית "אקדמיה בתיכון", ימונה רכז/ת "אקדמיה בתיכון" והאגף יעביר לכל ביי"ס שעות עבור הרכז/ת על פי הנוהל הקיים לתכנית זו. רשימת הרכזים תהיה בידי האגף, בידי המוסד האקדמי ומטה מרכז מדעני העתיד.
2. **במישור האקדמי**
- א. התלמידים יציגו לבית הספר בתחילת כל שנה (ולא יאוחר מסוף אוקטובר) מכתב רשמי ובו הפרטים הרלוונטיים ללימודיהם: מסלול לימודים, קורסים, שעות לימוד, שם היועצת במוסד האקדמי. את המכתב יהיה עליהם להציג בפני רכזת "אקדמיה בתיכון" בבית הספר,

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
האגף לתלמידים מחוננים ומצטיינים

- להחתים אותה ולהחזיר את האישור עם חותמת בית הספר למוסד האקדמי המפעיל את התכנית.
- ב. תלמידים שעקב לימודיהם ומרחק המוסד האקדמי, נדרשים לצאת מוקדם יותר מיום הלימודים הרגיל, יחתימו את מנהל ביה"ס בתחילת השנה על אישור היעדרות קבוע משיעורים אלו (למעט במוסדות ב"ג, טכניון ותל-חי, בהם מדובר ביום לימודים מלא).
 - ג. מדי תחילת סמסטר ימסור בית הספר באמצעות רכז "אקדמיה בתיכון" (ראו נספח בו מפורטים תפקיד רכז "אקדמיה בתיכון") בביה"ס למוסד האקדמי, את לוח המבחנים והסיוורים/טיולים של בית הספר, על מנת לאפשר לתלמידי תכנית אודיסאה להימנע מהפסד והיעדרות מפעילויות עם כיתתם/שכבתם.
 - ד. בתחילת כל סמסטר רכזת "אקדמיה בתיכון" (ורכז/ת מחוננים בבתי הספר בהם כיתת מחוננים) תקבל מרכזת התכנית במוסד האקדמי, את לוח המבחנים הכולל את מבחני אמצע וסוף הסמסטר (מועדי א' וב'), כמו גם רשימת המועדים של כנסים, סמינרים, תגבורים, כדי שבית הספר יוכל להיערך מבעוד מועד ולאפשר לתלמידים, ככל הניתן, להשתלב בתכנית מבלי לפגוע בשגרת הלימודים בבית הספר. סמינרים ונסיעות מתוכננות, יתואמו עם בית הספר מבעוד מועד. התלמידים ייעדרו רק במועדים הרשומים במערכת זו.
 - ה. המוסדות יעשו את כל המאמצים כך שהתלמידים לא ייעדרו מבית הספר במועדים נוספים לאלו הרשומים בסעיפים א' ו ד', אלא במקרים מיוחדים ובתיאום בין רכז/ת התכנית במוסד האקדמי לרכזת "אקדמיה בתיכון" בבית הספר.
 - ו. ההיעדרות והחיסורים מהתכנית שאושרה, כולל ממועדי המבחנים ויום חופשה לפני מבחני סמסטר, יחשבו כהיעדרויות מוצדקות.
 - ז. במקומות בהם התכנית מתקיימת לאחר יום הלימודים בבית הספר, יעשה מאמץ להפסד מינימלי של שעות לימוד בבית הספר, על מנת לאפשר לתלמידים יום לימודים מלא בבית הספר. ניתן להתחיל את הלימודים בשעה מוקדמת יותר רק לאחר תיאום מראש עם בתי הספר המזינים ובאישורם. בפריפריה, התכנית תתקיים לאורך יום לימודים אחד בלבד.
 - ח. בכיתה י"א וי"ב חלק מן התלמידים לומדים קורסים בצורה עצמאית, בשעות שהן מחוץ למסגרת הפנימית של התכנית. לקראת הרישום לקורסים האלה, תתקיים ישיבה מסודרת לגבי כל תלמיד הלומד קורסים בצורה עצמאית, בין רכזת התכנית במוסד האקדמי ולבין רכזת "אקדמיה בתיכון" של בית הספר ורכז/ת מסלול כיתות המחוננים (בבתי"ס בהם פועל מסלול זה). זאת כדי לתאם בין המערכת הבית ספרית לאקדמית ולמנוע ככל שניתן היעדרויות נוספות (מעבר לנדרש בתכנית אודיסאה) של התלמידים מבית הספר.
 - ט. מבחנים פנימיים בתכנית האקדמית (בכיתות הייעודיות לתוכנית) יתקיימו רק בימים ובשעות בהם מתקיימת התכנית או בשעות אחר הצהריים, ולא על חשבון ימי לימוד נוספים. אישור להיעדרות תלמידים משעות לימודים לצרכי בחינות ינתן על ידי רכז אקדמיה בתיכון / רכז מסלול המחוננים בביה"ס.
 - י. בית הספר יקבל דיווח סמסטריאלי על כל תלמידיו (בהתאם למה שמקובל לכל התלמידים המשתתפים בתכנית "אקדמיה בתיכון"): הקורסים שבהם השתתף, ציונים, שיחות חשובות עם צוות התכנית, וכל זאת לצורך מעקב ובקרה על התלמידים. במידת הצורך יהיה קשר כולל עם היועצת.
 - יא. כדי לעבור לשנת הלימודים הבאה בתכנית, על התלמידים לעמוד בדרישות הלימודיות של ביה"ס בו הם לומדים. תלמידים שלא יעמדו בדרישות המינימליות הנדרשות (יוגדרו בהמשך), לא יוכלו להמשיך ללמוד בתכנית. על בית הספר לבוא בדברים בעניין עם הצוות במוסד האקדמי.

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המנהל הפדגוגי
 האגף לתלמידים מחוננים ומצטיינים

י.ב. ימי הפעילות הקבועים במוסדות השונים

שעות הפעילות	ימי הפעילות	שם המוסד האקדמי
יום פעילות שלם	רביעי או שישי	טכניון
יום פעילות שלם	רביעי	המכללה האקדמית תל חי
יום פעילות שלם	חמישי	אוניברסיטת בן גוריון
אחה"צ החל מ-15:00	שני, חמישי	האוניברסיטה העברית
אחה"צ החל מ-15:00	ראשון, שני, רביעי	אוניברסיטת תל אביב

3. במישור הרגשי

- א. יועצת התכנית במוסד האקדמי תעקוב אחר מצבו הרגשי, בשלותו הרגשית והחברתית, של התלמיד, ויכולת התמודדותו עם לימודים אקדמיים.
- ב. יתקיים קשר רצוף בין יועצת התלמיד בבית הספר לבין יועצת התכנית האקדמית, לכל הפחות אחת למחצית.
- ג. יתקיימו שיחות והתייעצויות משותפות בין צוות התכנית לצוות בית הספר לגבי התלמידים הנתקלים בקשיים, לצורך בחינת התמודדותם של התלמידים עם עומס הלימודים, איתור קשיים והמלצות להמשך.

אודה לך על העברת ההנחיות למוסדות האקדמיים ולמובילי תכנית אודיסאה במטה מדעני העתיד ובמסגרות.

בברכה ובתודה על
 שיתוף הפעולה,

מנחם נדלר
 מנהל האגף

נספח

תפקידי רכז "אקדמיה בתיכון" לתלמידי אודיסאה

רכז התכנית הינו חבר בוועדת היגוי בית ספרית של התכנית, ועליו להוביל את התכנית על כל המשתמע מכך. הרכזים הם הכוח המניע את התכנית בבית הספר. מתוקף תפקידם עליו לבצע את המשימות הבאות:

1. לזמן את ועדת ההיגוי הבית ספרית הכוללת צוות מוביל (מנהלת, רכזת פדגוגית, רכזת שכבה, יועצת, רכזת מסלול מחוננים) למספר פגישות במהלך שנת הלימודים.
2. להיות בקשר עם רכזי התכנית במוסד האקדמי: השתתפות במפגשי הדרכה, קשר עם המחלקה לתלמידי תיכון במוסד האקדמי, עדכון הדדי על תפקוד התלמידים, התייעצות שוטפת ופתרון בעיות מול נציגות המוסד האקדמי.
3. להיות בקשר שוטף עם המחנכים, התלמידים והוריהם לצורך מעקב אישי על עמידתם בדרישות בית הספר במקביל להשתלבותם והצלחתם בתכנית.
4. להיות בקשר שוטף עם המדריכה המחוזית, לדווח למדריכה המחוזית את הנתונים שנאספו, וכל אירוע חריג.
5. לתאם מפגשים קבועים עם התלמידים אחת לשלושה שבועות. במפגשים יש להתייחס לנקודות הבאות:
- א. מעקב אחר הישגי התלמידים במוסד האקדמי ובבית הספר במיוחד אחר הגשת המטלה הראשונה ומעקב אחרי הגשת המטלות השוטפות.
- ב. מעקב אחר תוצאות המטלות ותוצאות המבחנים.
- ג. קיום שיח עם התלמידים בתחום הרגשי-חברתי, ובעת הצורך להיעזר בגורמים המקצועיים בבית הספר: יועצת, פסיכולוגית.
6. להפעיל "רשת ביטחון" כאשר מתעורר הצורך.
7. לדאוג לזכאותו של התלמיד לתעודת בגרות.
8. לבנות מערכת שעות של חדרים ומחשבים פנויים, שתאפשר לתלמידים לבצע את המטלות הנדרשות במקביל לשעות ההוראה מהן הם פטורים.
9. להזין נתונים למערכת הממוחשבת בהתאם להנחיות האגף.

העתיקים:

- ד"ר שוש נחום – סמנכ"לית בכירה ומנהלת המינהל הפדגוגי
- ד"ר שמשון שושני – יו"ר מרכז מדעני העתיד
- גבי יפה פס – מנהלת פדגוגית, מרכז מדעני העתיד
- ד"ר אורני מרבאום סלנט – מנהלת תכנית "אודיסאה"
- גבי פנינה זלצר – מפקחת ארצית מחוננים
- גבי מאירה אבידר – מפקחת ארצית תכניות למצטיינים
- גבי חנה הקסטר – מפקחת פיתוח מקצועי, אגף אי' לחינוך עיי"ס

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
האגף לתלמידים מחוננים ומצטיינים

- רפרנטים מחוזיים למחוננים ולמצטיינים
- ד"ר דפנה הרן – מדריכה ארצית לכיתות המחוננים ומרכזת תכנית ההתמקצעות למורים
- גבי מיכל קריאל – מדריכה ארצית תכנית "אקדמיה בתיכון"
- מר גדי איתי – מדריך פדגוגי למחוננים, האגף למחוננים ולמצטיינים